

## **Verslag ds. L.C. van der Eijk van de studiereis 'Ontmoet Israël' van 6-15 januari 2015**

Reisleiding: Ds. Jaap de Vreugd en Henk Dik, de gids was: Ayala Tsion

### Doel van de reis:

Israël te ontmoeten, d.w.z. kennis te maken met het volk, met het land en met het leven in het land; iets proeven van de omgang van de God van Israël met Zijn volk, zoals Israël die ervaart.

### Kernvragen:

Wat betekent de terugkeer naar het land Israël voor het Joodse volk?

Wat betekent dat voor het Joodse leven?

Wat kunnen wij leren van het Jodendom?

Hoe kijken we aan tegen volk, land en staat?

### Wat betekent de terugkeer naar het land Israël voor het Joodse volk?

De terugkeer naar het land Israël betekent enorm veel voor het Joodse volk, zowel voor de wat meer seculiere joden als voor zionistische, orthodoxe- en ultra-orthodoxe Joden. Het is voor hen allen 'thuiskomen' in een land waar je vrij je gemeenschappelijke identiteit van het 'Jood-zijn', dus behoren tot hetzelfde volk met dezelfde (herleefde) taal kunt beleven. De motivaties om terug te keren kunnen geheel verschillend zijn. Het kan zijn vanwege familiehereniging, vanwege een toenemend antisemitisme in het land van geboorte, vanuit een zionistisch ideaal van de vestiging van een Joodse staat, al dan niet als vervulling van bijbelse beloften, terwijl anderen juist meer moeite hebben met de staat als zodanig als bijbelse vervulling en meer in het land uitzien naar de Messias die pas echt Israël kan maken zoals God het bedoeld heeft. Zionisten en ultra-orthodoxen kunnen wat opvattingen over de staat Israël betreft hemelsbreed van elkaar verschillen, denk b.v. aan de dienstplicht. Toch, het mogen en kunnen zijn in het land van de voorouders als 'land van belofte' heeft grote impact op de Joodse identiteit als geheel. Het bestaan van de natie doet hen vervullen met grote trots en een nieuw gevoel van eigenwaarde, althans dat gevoel heb ik gekregen bij de ontmoetingen tijdens onze reis.

### Wat betekent dit voor het Joodse leven?

Zoals de Holocaust of de Sjoa de zwartste bladzijde was in de Joodse geschiedenis, zo is de herleving van de staat Israël na de diaspora de lichtste bladzijde geworden en heeft een enorme boost gegeven aan het Joodse leven niet alleen in Israël, maar naar mijn mening ook daarbuiten. Een nieuw zelfbewustzijn van wij bestaan nog en tellen mee op het podium van de wereldgeschiedenis. Geen slavenmoraal, maar een weerbare houding neem ik waar. We vechten voor ons bestaan al is het tot de laatste man of vrouw, al komen we helemaal alleen te staan. Daar hoort ook de religieuze identiteit bij die vele seculiere Joden weer (opnieuw) ontdekken.

### Wat kunnen wij leren van het Jodendom?

Als christenen zoeken we vaak naar een bepaalde uitleg van de Bijbel die de ware of de beste uitleg is met uitsluiting van anderen. De Joden hebben er geen moeite mee als er zeventig verschillende uitleg naast elkaar staan. De Tora zelf is onveranderlijk als ijkpunt, maar de uitleg kan verschillend zijn en men scherpt zich aan elkaar. Als ze aan het 'lernen' zijn kan het op ruzie lijken, maar dat is het niet. Als christenen kennen we vele verschillende kerken en denominaties, in het Jodendom kent men ook zeer veel verschillende stromingen van liberaal tot ultra-orthodox. Maar in de synagogale dienst klinken overal ter wereld dezelfde gebeden en lezingen. Het is bijzonder te zien hoe men omgaat met de bijbel en de teksten toepast op allerlei situaties. Ook de 'mondelijke Tora' vastgelegd in de Talmoed speelt een zeer belangrijke rol die voor ons haast ondoorgroendelijk is, omdat wij geen Joden zijn. Hoe er voor elke handeling in het gewone leven wel een 'mitswot' bedacht kan worden, ook voor zaken die in bijbelse tijden niet bestonden maar die de techniek en uitvindingen van de moderne wereld meebrengen. Het is bijzonder te zien dat Joden niet de bijbel 'lezen' maar de bijbel 'leven'.

### Hoe kijken we aan tegen volk, land en staat?

Na de Sjoa is het een wonder van God dat dit volk uit de as herrezen is en nog bestaat! Wat ik als christen niet over mijn lippen zou durven krijgen uit grote schaamte wat wij westerlingen die volk hebben aangedaan, zei onze Joodse reisleidster Ayala Tsion die al de ellende van WOII en pogroms etc. toch als een oordeel van God zag. Uiteraard hield ze wel de volken die hen dit aangedaan hebben verantwoordelijk, maar ze kunnen niet bewegen of iets doen zonder de Eeuwige. Tegelijk keek zij ook zo naar de herrijzenis van Israël, ook dat gebeurt niet zonder de Eeuwige. God doet alles op zijn tijd. Zo ervaar ik het nu ook t.a.v. Gods verbondsvolk. Ik zie het herstel van het volk en het land niet minder als een ingrijpen van God zelf in de geschiedenis. Wat betreft de staat Israël als instituut ben ik soms kritisch als het gaat om hard ingrijpen, toch is door mijn bezoek aan Israël er wel meer begrip gekomen voor de situatie waarin het volk moet leven en omgeven is door min of meer vijandige buurlanden, althans de buurvolken. Om nog maar niet te spreken over de haat van veel Palestijnen. Ik begrijp nu waarom een aantal Joden zeggen dat het weggeven van de Gaza-strook een grote vergissing is geweest. Na die tijd is er immers veel meer ellende uit die strook gekomen dan toen de Joden daar nog het bestuur hadden. Ook onze tour door het 'bijbels hartland' Judea en Samaria maakte me duidelijk dat dit niet zomaar 'bezet gebied' is dat 'afgepakt' is van Palestijnen, maar wezenlijk hoort bij het 'belofde land'. Ik heb er een blinde vlek voor gehad dat in dit deel de meeste bijbelse verhalen zich hebben afgespeeld. Vanuit de theologiestudie en bijbelse topografie wist ik dit wel, maar ik heb zo nooit naar de huidige landkaart gekeken als deze gebieden in het nieuws kwamen. Nu begrijp ik beter als ooit waarom de Joden zelf spreken over 'bijbels hartland'. Apart was het om te horen dat zij niet spreken over 'bezet gebied' maar 'betwist gebied', dat laatste lijkt me inderdaad de juiste benaming, zelfs volkenrechtelijk gezien. Want de Balfour-verklaring van 1917 is de enige volkenrechtelijk erkende verklaring van de grenzen van een nieuw te vormen Joodse staat, toen nog Brits mandaatgebied. De latere twee-statenoplossing van 1947 die aanvankelijk wel door de Joden aanvaard werd is door de Arabieren verworpen, waarna de oorlog in 1948 uitbrak na de onafhankelijkheid die uitgeroepen was in dat jaar. Het is Jordanië die in 1951 uiteindelijk Judea en Samaria annexeerde, zonder dat dit ooit erkend is door de internationale gemeenschap en de Arabische liga. In de zesdaagse oorlog kwam dit gebied weer in handen van Israël. Hetzelfde geldt van het aanbod door Israël na de terugtrekking uit de Sinaï van de Gaza-strook. Egypte wilde dit gebied niet terug, gebied dat oorspronkelijk Brits mandaatgebied was. Dat Israël in 2005 zich terugtrok uit de Gaza in hoop er vrede voor terug te krijgen met de Palestijnen is een vergissing geweest. Israël ging zover in een verlangen naar vrede de Joodse bevolking daar te verwijderen en de Joodse dorpen te verwoesten. Nu wordt Israël bestookt met raketten en graaft men tunnels etc.

### Ontmoeting met Ehab Ashkar, Arabische voorganger uit Shfar Ann

Ik ben bijzonder getroffen door het verhaal van deze Palestijnse voorganger over persoonlijke vervolging, verbranding van door hem gestichte kerkgebouwen, hij werkt onder de Druzen, maar ontvangt daar ook veel vijandschap. Maar ik ben ook getroffen door zijn doorzettingsvermogen in de kracht van de Heer en de huisgemeenten die hij gesticht heeft etc. Hij heeft het als christen moeilijk in het heilige land, omdat hij als Arabier de Israëliësch nationaliteit heeft, de Joden zijn juist weer bang voor hem als hij toenadering zoekt omdat hij een Arabier is. Ook dit is Israël met zijn vele verschillende bevolkingsgroepen en achtergronden die allemaal samen moeten zien te leven.

### Ontmoeting met Mirjam Bolle n.a.v. ons bezoek aan Atlit, interneringskamp

Een mooi verhaal van een vrouw die het gelukkig beter getroffen heeft dan menig ander die in de interneringskampen hebben gezeten. Ik vond het bezoek aan Atlit schokkend omdat ik me nooit zo goed bewust ben geweest van de Britse rol toen de Joden wilden terugkeren naar Palestina. Mensen bevrijd uit de Duitse concentratiekampen konden zomaar weer in een Brits interneringskamp terecht komen, omgeven door prikkeldraad en uitkijktorens. Slappend in barakken waar ze zich dood verveelden en er niets te doen was. Schepen die teruggestuurd werden, interneringskampen op Cyprus, hoe kan het bestaan na alles wat de Joden al aangedaan was in WOII...

### Het Atlit kamp

Het Atlit kamp is ingericht door de Britten rond 1930. Veel van de gevangenen in dit kamp waren afkomstig uit de jaren tussen 1930 en 1940. Het betrof de Joodse vluchtelingen uit het door de nazi's gecontroleerde Europa. Na de bevrijding waren de meeste van hen Holocaust overlevenden. De Britse autoriteiten, die aan de Arabische eisen tegemoet wilden komen beperkten de Joodse immigratie en weigerde het aan tallozen om het land binnen te komen. In het Atlit kamp aangekomen werden de mannen naar één kant geplaatst en de vrouwen aan de andere kant. Ze werden bespoten met DDT, en verteld zich uit te kleden. Daarna werden ze door de rij open douches gevoerd. Tussen 1939 en 1948 werden tienduizenden Joodse immigranten hier geïnterneerd, mannen en vrouwen gescheiden door prikkeldraad. Sommige geïnterneerden moesten wel bijna twee jaar hier blijven. In september 1942 werd het kamp gesloten. Atlit werd echter heropend in 1945 na de Tweede Wereldoorlog toen meer en meer illegalen aankwamen in Palestina. De meesten van hen waren overlevenden van de Holocaust uit de concentratie kampen in Europa die de reis gemaakt via de Berihah (vlucht) en Ha'apala (opgang). Ofwel de 'Aliya Beth', dat is de tweede of illegale immigratie via het clandestiene immigratie netwerk. In november 1940 besloot de Britse autoriteit 5000 illegalen naar gevangenkampen te sturen op Mauritius . Een van deze deporteren schepen was de Patria. Om de deportatie te stoppen heeft de Haganah, de Joodse ondergrondse militie in Palestina een bom tot ontploffing gebracht in het ruim van het schip. Dat was een misrekening. Aan boord bevonden zich 1.800 vluchtelingen; 216 verdronken in deze ramp. De overlevenden van de Patria werden vervolgens vastgehouden in Atlit en dus niet gedeporteerd naar Mauritius, maar na enkele maanden vrijgelaten. Op 10 oktober 1945, bevrijdde de Palmach (een speciale eenheid van de Haganah) het kamp en bevrijdde 200 gedetineerden. Yitzhak Rabin, toen een jonge officier, had deze inval gepland. Door deze gebeurtenis gingen Britten illegalen deporteren naar Cyprus waar ze interneringskampen hadden ingericht. Deze kampen waren in gebruik vanaf 1946 tot de oprichting van de staat Israël in 1948.

### Mirjam Bolle-Levi

Mirjam Bolle-Levie werkte sinds 1938 als secretaresse voor het Comité voor Joodse Vluchtelingen. In 1941 werd die een onderdeel van de Joodse Raad. Haar man was toen al in Israël werkzaam in het onderwijs. In mei 1943 wordt de regeling opgeheven dat leden en medewerkers van de Joodse Raad vrijgesteld zijn van deportatie. Er moesten 7000 mensen aangewezen worden voor transport. Mirjam Bolle-Levie vond dit verschrikkelijk omdat de Joodse Raad zich voor die beulswerk liet gebruiken. De Raad had moeten zeggen: wij lenen ons hier niet voor! Dankzij het werk dat Mirjam deed heeft ze nog een 'Sperré' gekregen, dat is een vrijstelling voor Joden van deportatie die belangrijk werk deden en hoopte zo snel met haar toekomstige echtgenoot verenigd te worden. Toch moest ze juli 1943 naar Westerbork. Kort erna is ze naar Bergen-Belsen gedeporteerd, waar ze barakleidster werd. Joodse gevangenen werden daar in bewaring gehouden om mogelijk uit te wisselen met Duitse krijgsgevangenen in geallieerde handen. Na een half jaar, begin juli 1944, komt Mirjam er achter dat ze behoort tot het enige uitwisselingstransport met Duitse krijgsgevangenen dat Bergen-Belsen verlaten heeft, waarop ze per trein naar Palestina reist. Ze is daarna maar heel kort in Atlit geweest waarvan ze zich weinig meer kan herinneren dan dat ze het geluk had daar weer snel weg te kunnen en met haar haar geliefde, Menachem Bolle herenigd te worden. Snel trouwden zij en bouwden een bestaan op in Israël. Het echtpaar kreeg drie kinderen, waarvan het er twee verloor in dienst van de staat Israël. Wel bijzonder om nog van iemand te horen uit die tijd hoe ze haar weg heeft weten te vinden in een land dat constant in oorlog was en in opbouw.

### Sjabbatviering met Chaim en Raye Eisen, met bezoek aan synagoge en afsluiting sjabbat

Samen met de vrouw van Chaim Eisen mochten we op vrijdagavond de Sjabbat begroeten. In een ruimte waar e.e.a. werd uitgelegd stak Raye Eisen na zonsondergang de sjabbat-kaarsen aan, waarbij de nodige zegeningen werden uitgesproken. Daarop vertrokken we naar de Grote Synagoge van Jeruzalem vlak om de hoek van het Prima Kings hotel. Het was voor mij niet het eerste synagoge bezoek, maar wel het eerste synagogebezoek waarbij ik een dienst meemaakte. Daar het middaggebed (mincha) gebeden waarna de kabbalat sjabbat-dienst volgde, waarbij verschillende psalmen werden gezegd en werd er een traditioneel lied, Lecha Dodie, gezongen. Er was naar ik meen een korte toespraak door een rabbijn, gevolgd door het avondgebed, 'ma'ariew'. Aan het eind wenste ieder elkaar 'sjabbat sjalom'. Toen we weer terug waren in het hotel begon de sjabbat-avondmaaltijd. Een lauwe of koude maaltijd, omdat er geen vuur gebruikt mag worden vanaf het begin van de sjabbat. Voor het begin van de maaltijd zong Chaim Eisen enkele liederen, Sjalom aleechem en Eesjet Chajiel, waarna hij de Kidoesj reciteerde. Het Sjalom Aleechem is een traditioneel lied dat volgens een oude overlevering uit de Talmoed komt (traktaat Sjabbat 119b). Men begroet met dit lied de engelen, die de sjabbat van het begin tot het eind begeleiden. De engelen worden zo welkom geheten en hun zegen gevraagd. Ze worden begroet bij aankomst en vertrek van de sjabbat. Het was zeer bijzonder om zo het begin van de sjabbat op vrijdagavond mee te maken. Ik ben ook op sjabbatmorgen naar de synagoge geweest. Ik vond het heel bijzonder dat zomaar mannen uit de gemeente werden gehaald om de Tora te lezen, ook een jonge jongen werd bij zijn vader vandaan gehaald om de helpen de Tora-rol te sluiten. Aan het einde van de sjabbat, op zaterdagavond, werd volgens de 'hawdala-ceremonie' de sjabbat vaarwel gezegd, met zegeningen over een glas wijn en een kaars met meerdere pitten en een potje met kruiden.

### Gesprekken met Chaim Eisen (vrijdag en zaterdag)

De gesprekken met Chaim Eisen waren zeer leerzaam. Prachtig om te zien hoe hij bruggen probeert te slaan en de openheid om het gesprek aan te gaan over de Joodse uitleg van teksten die voor ons christenen een speciale betekenis hebben. Er was de mogelijkheid om allerlei vragen te stellen waarop hij zeer uitvoerig inging. Er werd b.v. de vraag gesteld naar de meervoudsvorm 'ons' die op God van betrekking is. 'Laat ons mensen maken naar ons beeld en onze gelijkenis' uit Genesis. Dit 'ons' wordt door christenen 'Trinitarisch' uitgelegd. Chaim heeft als Jood geen enkel probleem met 'ons' en gaf er drieërlei uitleg aan. (1) Met 'ons' kan de meervoudsvorm waarin een koning of koningin over zichzelf spreekt bedoeld zijn, (2) De tweede verklaring kan zijn dat God hier spreekt tegen de engelen die God kennelijk betrokken heeft bij zijn schepping, (3) en het is zelfs mogelijk dat God met 'ons' de aarde toespreekt. In Gen 1 vs. 24 en 26 doet God kennelijk zijn scheppend werk samen met de aarde, aldus deze Joodse uitleg. Maar hoe zit het dan met de Ruach JHWH die over de wateren zweefde? Per ongeluk sprak ik bij die vraag de Godsnaam uit, wat niet zo handig was... Ik werd gelijk gecorrigeerd! Volgens Chaim is de Geest geen 2e persoon in God, zoals de christenen geloven, maar Gods inspiratie in de mens. De Geest is iets wat God scheidt, van God uitgaat en Hij aan zijn profeten geeft, dus er is zelfs geen sprake van een Twee-eenheid! Dat is volgens Chaim allemaal christelijke invulling. 'Ruach ha Kodesh', heilige Geest of geest der heiligheid? Ik heb verder een persoonlijk gesprek met hem gehad over Jesaja 53 waarbij ik hem gevraagd heb naar de Joodse uitleg van dit gedeelte. De lijdende knecht is Israël (hij), degenen voor wie? of door wie? geleden wordt zijn de volken (wij). Uiteraard is er het nodige in te brengen tegen deze Joodse standpunten vanuit ons christelijk geloof, maar we moeten wel beseffen dat het Oude Testament niet bestaat uit christelijke boeken. Op zich heeft Chaim er geen problemen mee als we onze eigen christelijke 'midrasjiem' of toepassingen hebben, zolang we het maar niet aan Joden proberen op te leggen als de enige ware uitleg.

### Ontmoeting met Daniel Fogel (militair)

Ik had sterk het gevoel met een getraumatiseerde soldaat te maken te hebben, gezien het zin voor zin met lange tussenpauzes vertellen van zijn verhaal. Hij was zichtbaar doodmoe. Hij vertelde wel een apart verhaal van de burgerofficier in het Israëlisch leger die altijd vooruit gaat om de mensen te waarschuwen dat het leger er aankomt zodat mensen zich uit de voeten kunnen maken. Ook het verhaal van de school die niet beschoten mocht worden was apart. Men mag als tankbemanning niet zelf zomaar ergens op schieten,

maar ontvangt daarvoor commando's en soms wordt het ook verboden zoals op de school van waaruit de tankbemanning bedreigd werd door beschietingen van Hamas. Daniel, reservist moest na enkele dagen alweer verschijnen bij het leger. De werkgevers moeten reservisten vrij afgeven als ze worden opgeroepen. De druk lichamenlijk en emotioneel is zeer groot voor deze soldaten.

### Ontmoeting en samenkomst met Ds. Naim Houry (Bethlehem) - zondagavond

Op zondagavond bezochten we de First Baptist Church van dominee Houry. Het is een van de weinige Palestijnse kerken waar de vervangingsleer niet wordt verkondigd en die Gods beloften aan het volk Israël erkent. Wat een moedige man en echtgenote, om daar waar de christenen zich terugtrekken, toch te blijven en te blijven evangeliseren! Wat een durf om de kerkdiensten vanaf het dak van de kerk uit te zenden, de kerk zelf is veertien keer het doelwit van 'firebombs' geweest. Aan wie ik vertelde van de uitzendingen via de megafoons op het dak noemden dit provoceren. Zelf zegt Naim dat moslims stiekem luisteren naar zijn preken. Ik verbaas me erover dat ze dit van hem nemen. Geweldig dat er christenen zijn die trouw op hun post blijven en de hele bijbel prediken, zoals Naim zegt, en niet alleen het nieuwe testament. Hij vertelde dat in de orthodoxe kerken vaak alleen het Nieuwe Testament wordt gepredikt en men weinig heeft met het Oude Testament. In zijn bediening wil hij dat juist anders doen en het hele Woord van God prediken.

### Bezoek aan Aleh instituut – maandagmorgen

In 1982 is op initiatief van een groep ouders van meervoudig gehandicapte kinderen het project ALEH van start gegaan. Meer dan 650 kinderen met verstandelijke of ontwikkelingsbeperkingen ontvangen medische, educatieve en rehabilitatieve zorg op verschillende plekken. Diepe bewondering en respect voor hoe deze begeleiders van meervoudig gehandicapte kinderen met hun pupillen omgaan. Wat een liefde, geduld en aandacht. Wat een positiviteit Bijzonder ook dat men met respect elk kind opneemt van welke achtergrond dan ook, Joods of Palestijns, christen of moslim. Door deze intensieve liefdevolle zorg komen de kinderen uit boven de grenzen van aanvankelijke prognoses die gedaan zijn voordat ze opgenomen zijn in een van de instellingen van Aleh. In elk kind ziet men het zaad van hoop en mogelijkheden, een geest van communicatie en bereidheid om te leren, om vriendschap te ervaren vrolijk te zijn en lief te hebben.

### Studiemiddag Aish ha Torah - maandagmiddag

Op maandagmiddag gingen we naar het Instituut Aish ha Torah. Aish HaTorah, dat is het Hebreeuws voor 'Vuur van de Thora'. Het is een Joods-orthodoxe organisatie en school. Aish HaTorah is actief pro-Israël en moedigt Joodse volk naar Israël te bezoeken en zich te verbinden met het land en zijn geschiedenis. Sommigen zien in de organisatie een weerspiegeling van religieuze zionistische filosofie in zijn gehechtheid aan Israël en door het bevorderen van Joodse trots vanwege het sturen van jonge Amerikaanse Joden naar Israël. De missie van deze organisatie is 'het bieden van mogelijkheden voor Joden van alle achtergronden om hun erfgoed te ontdekken.' Het hoofdkantoor is gevestigd in de Oude Stad van Jeruzalem, tegenover de Westelijke Muur. De organisatie heeft vestigingen in 35 steden over de hele wereld. Elke tak heeft een onafhankelijk bestuur en financiering. In Jeruzalem, de Aish HaTorah yeshiva biedt zowel aan beginners 'drop-in klassen als fulltime, intensieve opleidingen voor Joodse mannen en vrouwen van alle achtergronden en niveaus van kennis. De gebieden van studie omvatten de Hebreeuwse Bijbel, Talmoed, de Joodse geschiedenis, Joodse filosofie en de intensieve studie van de Hebreeuwse taal. Ze heeft een US-geaccrediteerde universiteit, de yeshivah, die opleidingen biedt in verschillende graden. In 2010 's werd werelds grootste replica van de Tweede Joodse Tempel op het dak van yeshivah geïnstalleerd. Het is een 1:60 schaalmodel van de tempel zoals die geweest moet zijn voor zijn vernietiging door de Romeinen in het jaar 70 na Christus. Het programma om te worden geordineerd tot rabbijn combineert de klassieke Talmoed studie met een intensieve instructie om niet-orthodoxe Joden te bereiken zodat ze in God gaan geloven en leiderschapsvaardigheden. Hoewel Aish Ha Torah enigszins verbonden is met de ultra-orthodoxe gemeenschap, viert het de Israëlische Onafhankelijkheidsdag en ziet de staat Israël als een 'goddelijke gave'. Men stimuleert ook emigratie naar Israël. Het eerste filosofische verhaal over de Uitdaging van de seculiere wereld door Daniel Schloss was bijzonder over de aantrekkingskracht tot plezier en waarheid.

Seculieren denken dat je als gelovigen geen plezier mag hebben. Terwijl God ons geschapen heeft om zoveel mogelijk plezier te hebben, maar het gaat uiteindelijk om waarheid. Hij schetste de tegenstellingen volwassen-kind, mens-dier, individu-groep. God geeft ons een wereld van vrijheid, je moet kiezen wie je bent. Ken Spiro had een verhaal met de titel: Ik zal hen zegenen die jullie zegenen. Hij hield zich betoog over de zegeningen die de Joden gebracht hebben voor de wereld aan de hand van allerlei quote's. Hij hield een indrukwekkend betoog over Joodse Nobelprijswinnaars en talloze andere Joden die van bijzonder grote betekenis zijn geweest. Maar ook dat daar waar de Joden verdwenen uit een samenleving het daar zichtbaar slechter ging. Ik had bij deze man een beetje het gevoel van: 't is moeilijk bescheiden te blijven, zoals een liedje zingt. Maar dat is de trots die men heeft Jood te zijn en uit wil dragen naar mede-Joden om hun identiteit opnieuw te ontdekken en werk te maken van het geloof. Het geloof in de God van Israël dat men relevant wil laten zijn voor seculiere Joden, waarbij nadrukkelijk ook de staat Israël hoort.

#### Ontmoeting met Lea Farkash - maandagavond

Lea Farkash-Emanuel, is geboren in Suriname en opgegroeid in Amsterdam, werkt als Public Relations Project Manager voor Jad Ezra. Jad Ezra betekent 'helpende hand' en deze organisatie houdt zich bezig met de rehabilitatie van mentaal zieken en steunt de armen. De oprichter rabbijn Asher Freund (1910-2003) heeft met een ongekende liefde en toewijding zijn leven gewijd aan de zorg voor de armen en de mentaal zieken. Rabbijn Asher is internationaal bekend geworden door zijn unieke werkwijze, hij heeft veel volgelingen over de hele wereld. Lea Farkash is getrouwd, heeft een zoon en is woonachtig in Jeruzalem. Lea Farkash lijkt me een vrouw die geen tegenspraak duldt. Apart was het verhaal van de koppelaarster en hoe orthodoxe huwelijken tot stand komen. Op grond van gesprekken en een goede match tussen twee partijen komt men uiteindelijk tot een huwelijk. De liefde komt later wel. Ook sprak ze over de chassidische Joden en hoe ze voor allerlei zaken in het dagelijks leven de rabbijn raadpleegt en zijn uitspraken zonder meer volgt. Een wereld die ons vreemd is, hoewel..., staat er niet in de brief aan de Hebreëen, houdt uw voorgangers in gedachtenis en Hebr. 13:17 Gehoorzaamt uw voorgangers en onderwerpt u aan hen, want zij zijn het, die waken over uw zielen, daar zij rekenschap zullen moeten afleggen. Laten zij het met vreugde kunnen doen en niet al zuchtende, want dat zou u geen nut doen.. Ik weet niet of de gemeente die ik dien dat nog zo beleeft!

#### Stuudiemiddag met Dr. Yoram Hazony, het Herzl Institute - dinsdagmiddag

Het Herzl Instituut wil bijdragen aan een revitalisering van het Joodse volk, de staat Israël, en de familie van naties door een hernieuwde kennismaking met de fundamentele ideeën van het Jodendom. Het Herzl Instituut van Jeruzalem is een onderzoeksinstituut en trainingscentrum dat gewijd is aan intellectuele vernieuwing. Ze begeeft zich op de volgende onderzoek- en wetenschapsterreinen: het Joodse politieke denken, de Joodse filosofie en theologie, de geschiedenis van Joodse ideeën in de christelijke en islamitische wereld, de geschiedenis van het zionisme en de staat Israël, de menselijke natuur en filosofische psychologie, wetenschapsfilosofie, interreligieuze ontmoeting en coalitievorming en onderzoek naar het nieuwe antisemitisme. Ze richt zich daarbij op het Hoger Onderwijs en het curriculum van de Universiteit. Het is een instituut voor onderzoek en gezamenlijk leren voor Joodse geleerden en geestelijken. Het stimuleert leiders en studenten die betere antwoorden op de uitdagingen te zoeken door middel van een meer rigoureuus engagement met de rijkdom van de Hebreeuwse Bijbel en de rabbijnse bronnen. Het Herzl Instituut is verheugd over de deelname van de christelijke en andere niet-Joodse geleerden en studenten die oog hebben voor de bronnen van het jodendom als een kans voor fundamentele vernieuwing binnen de context van hun eigen naties en geloofstradities. Het Herzl Instituut heeft een scala van activiteiten die naar buiten gericht zijn zoals openbare evenementen, publicaties en nieuwe media platforms gericht op het brengen van de vruchten van haar werk aan een breed publiek in Israël en in het buitenland. Het Herzl Instituut zoekt samenwerking met onderzoeksinstituten, academische instellingen en religieuze seminaries over de hele wereld in een poging om goede ideeën te benutten en coalities van belang vast te stellen. Ze streeft ernaar om de nagedachtenis van Theodor Herzl te eren: staatsman, politieke denker, en kampioen van zijn volk, wiens visie en daden de wedergeboorte van Israël geïnitieerd hebben.

Yoram Hazony, liet zijn boek 'The Philosophy of Hebrew Scripture' zien en stelde de vraag: wat als de Hebreeuwse Bijbel niet is bedoeld om te worden gelezen als 'openbaring'? Wat als de schrijvers van de Bijbel de bedoeling hebben om ons te voorzien van een boek dat niet over wonderen of het hiernamaals gaat, maar over hoe we ons leven moeten leiden in deze wereld? De filosofie van de Hebreeuwse Schrift stelt een nieuw kader voor de Bijbel te lezen. Het laat zien hoe de bijbelse auteurs gebruikt zijn om in verhalend en profetische taal universele argumenten over moraal en politiek, waarheid en wezen, strijd en geloof te door te geven. Door de filosofie van de Hebreeuwse Schrift beleven de bijbelse verhalen en profetische poëzie een transformatie voor altijd van ons begrip hoe de verhalen van Abel, Abraham, Jakob, Jozef, Mozes, David en Salomo, en de toespraken van Jesaja en Jeremia, feitelijk waren bedoeld om ons te leren. Yoram had ook een aparte filosofie over Israël en de naties. Het is God die voor elk volk een plek bereid heeft, zo in het bijzonder ook voor Israël. De volken moeten zich niet met elkaar vermengen, maar het eigene dat ieder volk heeft tot gelding brengen. Door de tijden heen kunnen grenzen van volken veranderen. Het gaat er in de bijbel om dat wij zelf realiseren wat in de bijbel als eschatologie wordt weergegeven.

### Ontmoeting met Sondra Oster Baras, Ginot Shomron + bezoek Yeshiva- woensdag

Sondra Baras leidde ons met enthousiasme rond in de Joodse nederzetting die we bezochten. We werden welkom geheten door de burgemeester van de nederzetting. Ze vertelde ons over het leven in de nederzettingen en de veiligheidsmaatregelen die de nederzettingen kennen en we mochten zelfs een beveiligingscentrum betreden wat heel bijzonder was. De term 'kolonisten' of erger nog 'extremisten' is niet van toepassing op de Joodse bewoners van de nederzettingen. Judea en Samaria vormen het hartland van het bijbelse Israël en degenen die in de nederzettingen wonen ervaren het als 'thuisgekomen zijn'. Daarna gingen we naar een Joodse school waar Talmoedonderwijs wordt gegeven. Imposant om de bibliotheek te zien en om te zien hoe men met elkaar aan het 'lernen' was. Hiervoor kregen we buiten een verhaal over de berg Gerizim en de berg Ebal Na hun terugkeer uit Egypte verzamelde Jozua het volk Israël bij de bergen Gerizim en Ebal. Dat had Mozes hem ook opgedragen. Bij zijn afscheid had Mozes Jozua als zijn opvolger aangewezen. Als Israël in het land Kanaän is aangekomen moeten de Israëlieten de Tora op stenen tafels schrijven op de berg Ebal bij Sichem. Het volk moet dan in twee delen worden verdeeld. De ene helft moet gaan staan op de berg Ebal en de vloek uitspreken over allen die Gods geboden overtreden. De andere helft moet gaan staan op de berg Gerizim en de zegen uitspreken over allen die Gods geboden doen. Degene die dit verhaal vertelde zei dat op de berg Ebal geen mensen wonen, wel waar wij toen stonden op de Gerizim waar de Tora onderwezen werd. Hij sloot echter niet uit dat er op de Ebal nederzettingen zouden komen, immers het van God gegeven land en het gebergte zelf is niet vervloekt.

### De plaatsen die we bezocht hebben:

Op 7 januari gingen we naar de berg van de zaligsprekingen waar een mooi park was en naar de kerk van de vijf broden en twee vissen. Daarna gingen we naar Kapernaum waar we opgravingen zagen van de synagoge die daar ten tijde van Jezus was met de restanten van een andere synagoge die erop gebouwd is. Het gaf een apart gevoel rondgelopen te hebben waar Jezus heeft gewoond. Verder zagen we in een kerk de restanten van wat mogelijk het huis van Petrus schoonmoeder is geweest. We konden helaas de Golanhoogte niet op vanwege de sneeuw maar hebben wel een film gezien en een enorme maquette van de Golanhoogte. Langs de zuidkant van het meer van Galilea reden we naar de opgravingen van Beth Shean. Zeer indrukwekkend!

Op 8 januari gingen we naar Nazareth village een nagebouwd dorp uit de tijd van Jezus. Een goede indruk om te zien hoe men toen leefde met de verschillende ambachten en hoe de huizen er van binnen uitzagen. Vandaar ging het naar de Karmel waar Elia het opgenomen heeft tegen de Baalpriesters. Vandaar naar Atlit het interneringskamp zoals boven beschreven. Droevig hoe deze mensen werden 'opgevangen' door de Britten! Vandaar ging het naar Jeruzalem, gelukkig was de weg niet afgesloten i.v.m. de sneeuw.

Op 9 januari gingen we naar de Olijfberg waar Jezus is geweest en waar Hij ook weer terug zal komen. Prachtig om te zien hoe dit ligt tegenover de Gouden Poort waardoor de Messias zal binnengaan. We gingen van boven de berg lopend naar beneden onderweg kwamen we bij 'Dominus Fleuit', de kapel genoemd naar de plek waar 'de Heer weende'. Door het raam was de Gouden Poort te zien met daarachter het tempelplein met de islamitische heiligdommen. Toen verder naar beneden naar Gethsémane. In Nazareth hadden we eerder gehoord hoe de olijfolie drie keer werd geperst en dat dit een beeld was dat Jezus tot drie maal toe bad in Getsemane of deze beker aan Hem voorbij mocht gaan. Indrukwekkend, deze gedachte maar ook deze plek met oeroude olijfbomen. Daarna bezochten we een enorme maquette van de oude stad Jeruzalem ten tijde van de tweede tempel. We vervolgden onze tocht en bezochten de Armeense en Joodse wijk. We waren op tijd terug voor de aanvang van de sjabbat om 16.00 uur.

Op 10 januari was het sjabbat, dus voor mij en enkele anderen synagogebezoek. 's Middags zijn we naar de graftuin gegaan, daarna hebben we een wandeling gemaakt door de oude stad naar de grafkerk.

Op 11 januari gingen we in kleine groepjes ieder zijns weegs. Wij liepen over een Joodse markt en kwamen in een hoog gebouw waar christenen samen komen en er 24 uur per dag gebeden wordt voor Jeruzalem op de bovenste verdieping. Om 13.00 uur gaan we naar Yad vashem. Bijzonder indrukwekkend en diep geraakt door het monument voor kinderslachtoffers waar we doorheen liepen. Daarna naar Bethlehem om de kerkdienst mee te maken bij Naim Khoury (zie boven). De muur met uitkijktorens die dwars door Israël gaat heeft wel iets bedreigends en onheilspellends, maar is gezien de vele aanslagen in het verleden vanuit de Joden gezien ook wel weer begrijpelijk.

Op 12 januari was de tocht naar Aleh als beschreven. Daarna naar de Klaagmuur waar Bar Mitswa gevierd werd door vele gezinnen. Een feest om te zien en ongehinderd konden we e.e.a. van dichtbij meemaken. Ook zijn er gesprekken gevoerd met orthodoxe Joden aldaar. Daarna kregen we een rondleiding door het Davidscentrum bij de opgravingen naast de muur van het tempelplein. Bij Aish Ha Thora hadden we een schitterend uitzicht op het plein voor de Klaagmuur en het tempelplein.

Op 13 januari bezochten we Qumran, weer een totaal ander landschap. Ik had geen idee dat er nog zoveel ruïnes waren van de gemeenschap die daar geleefd heeft. Indrukwekkend de vondsten die men daar heeft gedaan. Inmiddels ben ik een publicatie aan het bestuderen over een van de Qumran-rollen: 'Who is the 'Son of God' in 4Q246? An Overlooked Example of Early Biblical Interpretation, van Michael Segal, Department of Bible, Hebrew University of Jerusalem. Daarna de Dode Zee ervaring van het drijven in dit water. Toen het vertrek naar Ariel en in de avond een wandeling door de bijbelse tuin die men had aangelegd. Prachtig om de Tabernakel op ware grootte te zien! Indrukwekkend te horen hoe een Indiase vrouw het speciale gigantische plafondkleed met de verschillende kleuren draden geweeft heeft.

Op 14 januari, op naar Samaria, Karnei Sjomron, we brengen een bezoek aan een organisatie Christenvrienden van Israëlische nederzettingen, GFOIC Heartland. We komen in de nederzetting en mogen een stacaravans van binnen zien waar jonge stellen in beginnen. Een jonge vrouw vertelt over het wonen aldaar. Daarna gingen we naar een beveiligingspost waar politie, brandweer, ambulances en beveiliging gestationeerd zijn. Alles wordt op schermen in de gaten gehouden, alle wegen en belangrijke plekken. Daarna gingen we naar een Yeshivah een Talmoedschool. Daarbij was een uitzichtpunt over Sichem (Nablus). We zien de plaats waar Jozefs graftombe is en de plaats waar het gesprek met de Samaritaanse vrouw plaatsgevonden moet hebben vanaf de berg. Er naar toe waren we voorbij gereden bij de plek waar de Samaritanen hun feesten vieren en dieren slachten. Vandaar gingen we naar de berg Itamar met een prachtig uitzicht. Toen hebben we bij een legerbasis gelunched. Vandaar gingen we naar Silo waar de tabernakel 369 jaar geeft gestaan. Eli was daar priester en de kleine Samuel groeide er op. Een zeer bijzonder gevoel was het om daar te zijn waar Israël's godsdienst zo lang werd uitgeoefend en het volk samenkwam voor de feesten.



Nooit geweten dat het zo'n grote plek was en zo belangrijk in de beginperiode nadat Israël in het beloofde land was aangekomen. Een prachtige film ook daar gezien in een zeer bijzonder theater bij de opgravingen.

### Op 15 april

Gingen we naar Tel Aviv, naar het Diaspora museum, ook bijzonder als toegift om te zien hoe het Joodse leven in de diaspora is geweest in de getto's en steden van Europa. Daarna weer huiswaarts!

### Persoonlijke leerpunten:

1. Een zeer grote ervaring rijker door de ontmoeting zowel met het land als met het volk! Ik heb een ander beeld gekregen op bijbelse verhalen, gewoon alleen al om door het land te reizen.
2. Een enorme stimulans om in de paar jaar die ik nog heb in mijn actieve loopbaan als dienstdoend predikant in een gemeente nu eindelijk echt werk te gaan maken van de verdieping in de erfenis van het levende Israël, dus in Jodendom als Godsdienst en de dingen die het volk en de huidige staat Israël raken. Ik had hier al veel eerder aandacht aan moeten besteden!
3. Tegelijk ook kritisch te kijken naar de Joodse uitleg van gedeelten die ons als christenen dierbaar zijn geworden met het oog op Christus. Eerst maar eens luisteren naar wat zij te zeggen hebben over de betrokken teksten over de Messias en dan kijken naar onze uitleg in de geschiedenis en vervolgens kijken naar hoe huidige theologen op een eerlijke manier met ze in gesprek zijn en soms ook dingen weer weerleggen. De komende tijd ga ik aan de gang met de (of een) Joodse uitleg van Messias teksten en Jesaja teksten die wij op de Messias betrekken maar zij op zichzelf als volk.
4. De ontmoeting met Israël, met name met de rabbijnen was in zekere zin ook 'verwarrend' omdat ik opnieuw uitgedaagd ben tot een 'herijking' van mijn christelijk geloof. Inmiddels heb ik ook diverse Messias belijdende sites bezocht van Messiaanse gemeentes, die pogen vanuit Joods perspectief het christelijk geloof zodanig te verwoorden dat Joden er mee zouden kunnen leven dat Jezus of 'Jeshua' de Messias zou zijn. Ook dat is een 'verwarrende ervaring' omdat het 'ontische Drie-eenheid begrip' Grieks denken is en je opnieuw moet doordenken hoe het dan wel zit met Vader, Zoon en heilige Geest, zonder je 'christelijk' geloof vaarwel te zeggen. Voorlopig gooi ik nog geen 'oude schoenen' weg voordat ik er innerlijk van overtuigd ben dat nieuwe beter passen!

### Slot:

Ik ben Christenen voor Israël zeer dankbaar voor deze mogelijkheid om samen met mijn vrouw tegen een gering en voor ons betaalbaar bedrag mee te gaan. Was dit aanbod niet per brief gekomen dan had het wellicht nog een poos geduurd voordat onze eerste ontmoeting met Israël een feit zou zijn. Ook God zij daarvoor alle dank en eer!

Uiteraard zijn er ook kritische noten. Omdat ik zelf niet zo 'nationalistisch' en vanuit 'eigen volk' denk, had ik soms ook gekromde tenen als ik rabbijnen en leermeesters over hun eigen volk hoorde spreken. Ik dacht wel eens: is er dan helemaal geen enkele kritiek mogelijk op Israël, op het volk en de staat? Ik hoor ook wel eens kritiek op 'Christenen voor Israël' als organisatie en in haar publicaties dat ze te kritiekloos alles zou accepteren wat Joden en de staat Israël doen, met name rond het conflict met de Palestijnen. Kan de 'onopgeefbare verbondenheid' ook een positieve kritische verbondenheid zijn? Vooralsnog geef ik Christenen voor Israël het voordeel van de twijfel. Zelf ben ik bepaald niet altijd even gelukkig met de houding onze organen van de kerk t.a.v. Israël. De kerkorde bepaling lijkt mooi, maar wat betekend het in de praktijk voor uitspraken en het handelen van onze kerk?

Hieronder een preek in drie stukjes die ik gehouden heb in een zangdienst op 1 februari als verwerking voor de gemeente. Verder heb ik al e.e.a. in het kerkblad geschreven en zal dat blijven doen over mijn ervaringen. In het najaar nodigen we ds. Sjirk van der Zee uit over Heshel en 'De Profeten'.

## Preek zangdienst 1 februari in gedeelten:

Schriftlezing: Jesaja 11:9-10

9. Niemand doet kwaad, niemand sticht onheil op heel mijn heilige berg. Want kennis van de HEER vervult de aarde, zoals het water de bodem van de zee bedekt.

10. Op die dag zal de telg van Isai als een vaandel voor alle volken staan. Dan zullen de volken Hem zoeken en zijn woonplaats zal schitterend zijn.

### Uitleg

Niemand doet kwaad, niemand sticht onheil op heel mijn heilige berg. We leven in ene tijd waarin alles op dramatische wijze veranderd. Een heel onrustige tijd waarin zomaar door een persoon een land dagenlang in verwarring gebracht kan worden. Een neppistool, maar toch heel het land op z'n kop. Sta ik hier wel veilig, er kan zomaar schietend of dreigend iemand binnenkomen die in de war is. Deze Tarik is een symptoom van een diepere ziekte die ons als geheel als samenleving raakt. Want we zijn met z'n allen op drift geraakt. We zijn als samenlevingen steeds meer onze ankers kwijt geraakt. De vaste grond waarop we stonden. In het maatschappelijk leven, de politiek, de wereld schiet het alle kanten op. We leven in een wereld waarin mensen doelen met geweld proberen te bereiken. Waarin groepen elkaar met geweld proberen dingen op te leggen en wie niet mee wil moet het ontgelden. En dan lezen we zo'n tekst: Niemand doet kwaad, niemand sticht onheil op heel mijn heilige berg. Niemand? De wereld is vol geweld. Ja maar, er staat wel iets achter; Want kennis van de HEER vervult de aarde, zoals het water de bodem van de zee bedekt.

Zo zal het zijn zoals de profeet Jesaja zegt, op de dag dat de kennis van de Heer de aarde vervult, zoals het water de bodem van de zee bedekt, op die dag zal niemand meer kwaad doen, niemand meer onheil stichten op mijn heilige berg. M.a.w. als iedereen in de wereld helemaal vervult zal zijn van de kennis van de Heer, als iedereen God werkelijk zal kennen zoals Hij is en hoe Hij wil dat wij leven, als iedereen daar helemaal vol van is, zal het geweld, het kwaad, het onheil ophouden te bestaan. Niemand zal het dan meer in gedachten komen omdat ieder leeft in gehoorzaamheid aan God en zijn geboden, omdat ieder leeft in liefde voor elkaar. Niet door kracht of geweld maar door mijn Geest is dan het parool.

Ware Godsdienst, dienst aan de God en Vader van Israël, brengt de ware vrede en de ware liefde wereldwijd. Pas als mensen dat gaan beseffen zal de wereld veranderen. Maar wanneer is dat dan? Dat is op de dag dat de telg van Isai als een vaandel voor alle volken zal staan. Op de dag dat alle volken Hem zullen zoeken en ze erkennen dat zijn woonplaats schitterend is. Chaim Eisen zegt dat we als Joden en Christenen samen deze Messias verwachten. En van een ultraorthodoxe Jood bij de Klaagmuur hoorde ik: op die dag wordt het wel duidelijk wie gelijk heeft, jullie christenen met jullie Messias of wij Joden. Maar als jullie gelijk hebben zal ik me aan Hem overgeven en Hem gelijk aanvaarden. De telg van Isai zal in elk geval op Davids troon regeren en de kennis van de Heer zal op de dag van zijn komst de aarde vervullen.

Lied: Psalm 119:49 en 60

Amos 8:11

Weet dat de dagen komen-spreekt God, de HEER dat ik het land zal laten hongeren. Het zal geen honger zijn naar brood of dorst naar water, maar honger naar de woorden van de HEER.

Sefanja 3:9

Dan zal ik de lippen van de volken rein maken, zij zullen de naam van de HEER aanroepen, ze zullen Hem dienen, zij aan zij.

Chaim Eisen zegt in zijn mission-statement, dat is de verklaring van zijn missie, dat de wereld momenteel vergiftigd is met toxische dampen in sociale en ethische zaken. Dat de heiliging van het leven bankroet is. Deze giftige dampen ondermijnen de menselijke geest en de ziel van de mensheid. En een uiting daarvan is o.a. het groeiend antisemitisme, de Jodenhaat. Tegelijk bespeurt hij een honger in de mensheid, waarvan de meeste mensen zich niet bewust zijn.

De teksten die we gelezen hebben zijn omgeven door teksten die gaan over het oordeel dat God uitstort over Israël, als een mand overrijp fruit dat gedoemd is weggegooid te worden, maar tegelijk spreken de profeten over een rest uit Israël die behouden wordt. De vervallen hut van David die opgericht wordt.

Het koningschap dat wordt hersteld. We leven in de dagen na de holocaust, in de dagen dat wat er over is van het volk deels teruggekeerd is naar het land van belofte. Er is een honger in de wereld en een honger onder het volk Israël, het is God zelf die de mensheid zal laten hongeren naar waarheid en gerechtigheid. Zodat ze ten einde raad Hem zullen gaan zoeken, terug zullen gaan naar de bron van leven, naar wie ons aller Vader is. Op die dag dat ieder Hem kent, zullen de lippen rein zijn en zal ieder de naam van de Here aanroepen. En met Israël zullen we Hem dienen, zij aan zij, of zoals in het Hebreeuws staat schouder aan schouder.

Lied 146c :1,3,5 en 7 - Alles wat adem heeft

Schriftlezing: Jesaja 42:1-6, 49:3-6

1. Hier is mijn dienaar, hem zal ik steunen, hij is mijn uitverkorene, in hem vind ik vreugde, ik heb hem met mijn geest vervuld. Hij zal alle volken het recht doen kennen.
2. Hij schreeuwt niet, hij verheft zijn stem niet, hij roept niet luidkeels in het openbaar;
3. het geknakte riet breekt hij niet af, de kwijnende vlam zal hij niet doven. Het recht zal hij zuiver doen kennen.
4. Ongebroken en vol vuur zal hij het recht op aarde vestigen; de eilanden zien naar zijn onderricht uit.
5. Dit zegt God, de HEER, die de hemel heeft geschapen en uitgespannen, die de aarde heeft uitgehamerd met alles wat zij voortbrengt, die de mensen op aarde levensadem geeft, en levensgeest aan allen die daar verkeren:
6. In gerechtigheid heb ik, de HEER, jou geroepen. Ik zal je bij de hand nemen en je behoeden, ik neem je in dienst voor mijn verbond met de mensen en maak je tot een licht voor alle volken,

Jesaja 49:3-6

3. Hij heeft me gezegd: 'Mijn dienaar ben jij. In jou, Israël, toon ik mijn luister.'
4. Maar ik zei: 'Tevergeefs heb ik me afgemat, ik heb al mijn krachten verbruikt, het was voor niets, het heeft geen zin gehad. Maar de HEER zal me recht doen, mijn God zal me belonen.'
5. Toen sprak de HEER, die mij al in de moederschoot gevormd heeft tot zijn dienaar om Jakob naar hem terug te brengen, om Israël rond hem te verzamelen- dat ik aanzien zou genieten bij de HEER en dat mijn God mijn sterkte zou zijn.

Hier is mijn dienaar, hem zal ik steunen, hij is mijn uitverkorene, in hem vind ik vreugde, ik heb hem met mijn geest vervuld. Hij zal alle volken het recht doen kennen. In de lezingen en gesprekken met Chaim Eisen en andere rabbijnen hebben we het ook over die dienaar van God gehad. Wie is die dienaar? Wij christenen geloven dat dit Jezus Christus is, de dienaar van God die gekomen is en zijn leven voor ons heeft gegeven aan het kruis. De dienaar die is opgestaan uit de dood en die nog eenmaal zal komen om zijn koninkrijk hier op aarde te vestigen. De Zoon van David die zal regeren op de troon van David.

In de Joodse visie en uitleg is de dienaar die de profeten noemen vaak niemand anders dan het Joodse volk zelf. God spreekt heel vaak in de profeten over zijn volk in het enkelvoud als mijn dienaar, zoals in Jesaja 49 duidelijk wordt, daar staat: Hij heeft me gezegd: 'Mijn dienaar ben jij. In jou, Israël, toon ik mijn luister.' De rabbijnen zeggen, er is geen enkele reden om in die teksten iets anders te lezen dan dat het gaat over Israël als de dienstknecht van God.

Dus als er staat in Jesaja 42: Hier is mijn dienaar, hem zal ik steunen, hij is mijn uitverkorene, in hem vind ik vreugde, ik heb hem met mijn geest vervuld. Hij zal alle volken het recht doen kennen. Dan zeggen wij christenen, deze tekst gaat over Jezus, de Messias, maar de Joden zeggen, nee deze tekst gaat over ons. Hoe leggen de Joden dan zo'n tekst uit?

De dienaar, de uitverkorene die Ik, God zal steunen, de dienaar waar Ik mijn vreugde in vind is diegene die Ik met mijn Geest vervul, diegene die alle volken het recht zal laten kennen. Dat is mijn dienaar. Joden lezen zo'n tekst als een belofte en opdracht om zo'n dienaar van God de worden.

En Jezus heeft dergelijke teksten als Jood waarschijnlijk ook zo gelezen als een opdracht van God de Vader om precies te doen wat God de Vader als opdracht aan heel Israël als dienaar hier geeft. Chaim Eisen zou zeggen, blijf gerust deze teksten op Jezus betrekken, maar ontnem ons niet de mogelijkheid deze teksten te lezen als een opdracht van de Eeuwige aan ons. En zelfs in die teksten waar er sprake is van een dienaar die Jacob terug moet brengen en die Israël moet verzamelen, waar er dus sprake is van een hij en een zij, twee partijen. Zelfs daar lezen de Joden nog steeds gewoon voor beiden Israël of in geval van Jesaja 53 Israël en de volken.

Toen sprak de HEER, die mij al in de moederschoot gevormd heeft tot zijn dienaar om Jakob naar hem terug te brengen, om Israël rond hem te verzamelen- dat ik aanzien zou genieten bij de HEER en dat mijn God mijn sterkte zou zijn. Over wie zegt de profeet dit, wie is deze dienaar? Een uitleg kan zijn, de profeet Jesaja zelf, maar ook een uitleg: het is de Messias, of zelfs het is Israël. Het ware Israël dat de afvallige volksgenoten terug moet brengen, moet verzamelen.

Dus ook weer een oproep aan volk dat God en zijn Tora trouw is gebleven om volksgenoten die afgedwaald zijn terug te halen. Chaim Eisen heeft er geen problemen mee als wij als christenen daar Jezus in zien, daar onze eigen midrasj van maken, maar gun ons onze uitleg. En verder zegt hij tegen ons: niet alleen wij het Joodse volk, maar ook jullie christenen moeten tot een licht voor de volken zijn. Ik besluit: Laten we schouder aan schouder met Israël Gods Woord brengen tot de einden van de aarde en zo de honger stillen die God in deze laatste dagen gewekt heeft, de schreeuw naar waarheid en gerechtigheid, naar liefde en verzoening van al wat in hemel en op aarde is naar wij geloven door Jezus onze Heer. Amen

L.C. van der Eijk  
Protestantse Gemeente Maasdijk  
6 februari 2015